

אוצרות המזעזעים

ראש השנה

ביאורים ועיונים בענייני מלכויות זכרונות ושופרות,
ובמהות עבודת ימי ראש השנה

והנה, לפני הביאור בכתוב "תקעו בחודש שופר" מבאר הבעש"ט עניין אחר, וזה לשונו הק' שם: "עניין הנס הוא - שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נקרא נס, ואח"כ נעשה זה גם טבע גם כן". והיינו, שבאמת כל הדברים שקורים בעולם הם נסים, אלא שכאשר מתחדש הדבר בפעם הראשונה הרי זה נקרא "נס", וכשבא העניין עוד הפעם הרי זה נקרא "טבע".

וזהו על דרך מה שמבואר בתניא (שער היחוד והאמונה פ"א) בשם הבעל שם טוב - שהעולם וכל אשר בו נברא ע"י הקב"ה בכל רגע מחדש. ולפי זה, מה שאנו קוראים לסדר הנהגת העולם בשם הנהגת ה"טבע" (אף שמצד האמת הקב"ה בורא אותו בכל רגע), הוא רק משום שבריאת הדבר כבר היתה לפני זה, ואין זו בריאת דבר חדש כבפעם הראשונה.

ויש לומר, שביאור זה בעניין ה"נס" מוסיף ביאור לעניין "תקעו בחודש" האמור - כי כאשר מתכוננים בעניין זה, איך שבאמת הכל נס, ובכל רגע זהו דבר חדש ממש שנברא עתה, הרי זה מעורר את האדם גם כן לעבוד עבודתו בכל זמן באופן של "בחודש" - כמו דבר חדש ממש.

(עי' סה"ט מלוקט על חדשי השנה (תמוז) ח"ד עמ' 69)

ולכן קראו ליום השישי לבריאה, בו נברא האדם, בשם "תחילת מעשיך" – כי באמת זהו היום בו הותחלה שלימות כל הנבראים.

ויש לבאר אף בעומק יותר – דכיון ששלימות כל הנבראים תלויה במעשי האדם, הרי בעת שנברא האדם, פעל בעבודתו שלימות גם במציאותם של הנבראים כפי שהיו בימים שקדמו לבריאתו. כי כידוע, יש בכח עבודת האדם להשפיע ולשנות אף מאורעות שהיו בעבר (וכמו "השב מאהבה" ש"נעקר עווננו מתחילתו" (פרש"י יומא פו, א), וכמו "חכם עוקר הנדר מעיקרו" (כתובות עד, ב)).

ולפי זה מבואר, שבאמת יום השישי לבריאה הוא ממש "תחילת מעשיך" (כפשוטו – תחילת כל המעשים) – כי גם במעשים שקדמו לבריאת האדם נפעל חידוש ועליה (אף במציאותם כפי שהיו בימים הקודמים) ביום זה, בו נברא האדם והתחילה עבודתו בעולם.

(ספר המאמרים מלוקט תשרי עמ' 41)

"תקעו" עצמכם "בחודש"

על הפסוק "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" (אותו אומרים בפסוקי שופרות), הקשה מורנו הבעש"ט נ"ע, דלכאורה סדר התיבות בפסוק אינו מתאים ו"הוי לי' למימר תקעו שופר בחודש"?

ותירץ: "כי יראה האדם תדיר שיהי' בחודש. רצונו לומר, לחדש מעשים טובים שלא יהי' כמו חוק קבוע. וזהו שכתוב כי חוק לישראל הוא, אז משפט לאלקי יעקב עמו על זה" (כתר שם טוב סי' קיט, סי' רנו).

ביאור דבריו הקדושים:

בפסוק "תקעו בחודש שופר" מדובר על עניין עיקרי וכללי – עניין ראש השנה ועניין "תמליכוני עליכם", וע"כ ברור שיש בכתוב זה הוראה עיקרית אודות כללות עבודת ה' של כל אחד מישראל.

ולכן מבאר הבעש"ט שבכתוב זה מבואר, שעבודת ה' צריכה להיות באופן של חידוש, שבכל פעם ובכל רגע ובכל דבר ודבר שעושה, יעשהו כמו דבר חדש ממש.

ויש לומר שע"פ ביאור זה של הבעש"ט יבואר גם דיוק לשון הכתוב "תקעו" (בחודש שופר), שהוא גם מלשון חזוק ותוקף (כמו שכתוב "ותקעתיו יחד במקום נאמן" (ישעי' כב, כג. וראה במפרשים שם)). והיינו, שהאדם צריך "לתקוע" עצמו בחזוק ותוקף הכי גדול, שלא יהיו כל שינויים בעבודתו, עד שבכל רגע מעבודתו נרגש אצלו שהוא דבר חדש כמו בתחילה.

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת ראש השנה הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, מתכבדים אנו להגיש בפני קהל שוחרי התורה ולומדיה, קונטרס 'אוצרות המועדים – ראש השנה', ובו מבחר עיונים וביאורים בענייני ראש השנה ועבודתו, מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקצ"ה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם, ובפרט במדור "עיונים", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים, ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים, וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

שלהי אלול ה'תשע"ט

הקב"ה, כל חד לפום שיעורא דילי'.

אך בראש השנה, כאשר מבקשים מהקב"ה שימלוך עלינו, ומכתירים אותו ית' למלך – הנה אם רוצים שיהי' "בישורון מלך", הרי זה תלוי ועומד בקבלת עול מלכות שמים, ושיהיו בטלים לגמרי לגבי קדושתו ית'. וכאשר עומדים ברגש של 'קבלת עול' ו'ביטול' גמור, הרי "יחד שבטי ישראל" – מתבטלים כל החילוקים בין איש לרעהו, וכל ישראל "מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד".

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 164 ואילך. ועוד)

ראש השנה – "תחילת מעשיך"?

בנוסח התפילה כאן, המיוסד על לשון הגמרא (ר"ה כז, א), מוכתר ראש-השנה בתואר "זה היום תחילת מעשיך".

והנה, ידועה הקושיא (ראה לקוטי תורה ניצבים מז, ג. ועוד): הלא תחילת הבריאה היתה ביום כ"ה באלול (ויק"ר רפכ"ט), וראש-השנה הוא יום השישי לבריאה – וכיצד אמרינן שביום ראש-השנה הוא "תחילת מעשיך"?

וביארנו בזה (ליסוד הדברים ראה בחיי בראשית א, ג. ר"ן לר"ה טז, א. חדא"ג מהרש"א לר"ה כז, א. מאמרי חסידות ד"ה זה היום) – דיום השישי לבריאה נקרא "תחילת מעשיך", כיון שבו נברא האדם. והיינו מפני שהאדם הוא שלימות הבריאה, כיון שהוא המביא את כל חלקי הבריאה אל שלמותם ומילואם.

דהנה, אמרו רז"ל (אבות בסופה) "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו". והיינו, שמטרת ותכלית הבריאה היא – שבעולם וכל הברואים שבו, יהיה ניכר באופן גלוי שהם שייכים לקב"ה, וכל עניינם ומטרתם הוא – "לכבודו" ית'. ודבר זה נפעל ע"י האדם באמצעות עבודתו ופעולתו בענייני העולם, באופן המתאים לרצונו של הקב"ה.

וכיון שכן, נמצא שרק ביום השישי לבריאה באו כל הנבראים לשלימותם ומילואם. כי רק אז נברא האדם, שביכולתו לפעול בהם את שלימותם – שיהיה ניכר בהם שהם לכבודו ית'.

אמנם, עדיין אפשר להקשות, שאכן ביום השישי הותחלה שלימות הבריאה, אך כיצד מתיישב זה בלשון "תחילת מעשיך" (ולא "תחילת שלימות מעשיך" וכיו"ב)?

ויש לבאר, דלשון "מעשה" הוא תואר המורה על שלימות. דהנה, רואים אנו בענייני בני אדם ששלימות כל דבר הוא דווקא בעת שבא לידי מעשה ופועל [וכן הוא גם למעלה, בעולמות הרוחניים – שגמרם ושלימותם הוא דווקא בעולם ה'עשיה' – עולם המעשה].

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש Head Office
ת.י. 2033 1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

”יחד שבטי ישראל!”

בפסוקי מלכיות אומרים ”ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם שבטי ישראל”. ויש לבאר כתוב זה ע”פ דרך החסידות:

עיקר ענינו של ראש השנה הוא שישראל מכתירים את הקב”ה למלך עליהם, וזהו שנאמר ”ויהי בישראל מלך”, שהוא עניין מלכותו של הקב”ה שמתחדשת בראש השנה (ראה לקו”ת ריש פ’ נצבים). וממשיך בכתוב ואומר, שבכדי שתתקבל בקשת עם ישראל, ויתרצה השי”ת למלוך עלינו, הרי זה ע”י ש”בהתאסף ראשי עם שבטי ישראל”, שכולם מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד” (ל’ רבינו הזקן בלקו”ת שם).

כדי להבין עניין זה, נקדים משל מכפי שהוא, להבדיל, אצל מלך בשר ודם:

אדם מורם מעם ובעל חושים וכשרונות נעלים, אין לו רצון להשפיל עצמו להנהיג מדינה, ולעסוק ולהתעניין בדברים פעוטים ופחותי הערך. ואם רוצים לעורר בו רצון להיות ”מלך” הרי זה רק אם הוא רואה את אנשי המדינה מתבטלים לפניו, ומבקשים אותו בכל נימי נפשם שהוא יהי מלכם. ורק ”התבטלות” כזו מעוררת אצל אדם כזה רצון להיות מלך.

והנה, כאשר ’מתבטלים’ אנשי המדינה ומבקשים שיקבל את המלוכה, הנה בעת כזו כל אנשי המדינה שווים, מבלי הבט על החילוקים בין איש לרעהו, בשכלם, רגשותיהם, ושאר החושים והכשרונות שלהם. ואף אם אחד ראוי להיות שר, והשני הוא איש פשוט ביותר, הנה כיון שעוסקים הם ב’ביטול’ מציאותם כלפי המלך, אזי שווים הם ואין נרגש החילוק בין אחד לשני.

רק לאחר שהמלך מקבל בקשתם ונעשה מלך עליהם, אזי ’מתחלקים’ הם איש מרעהו, שהבעל כשרונות עובד את המלך כשר, והאיש פשוט כחייל רגיל. אך בעת ההכתרה, כאשר מקבלים עליהם עול מלכותו ומתבטלים לפניו, הרי כולם מתבטלים לפניו באופן שווה, ואם השר מרגיש את מעלתו על האיש פשוט, הרי זה סימן שלא התבטל לגמרי למלך, ו’חסר’ אצלו בקבלת עול המלך.

וכיון שקבלת המלך את בקשת ההכתרה תלויה בכיטול אנשי המדינה כלפיו, נמצא, שתנאי ועניין עיקרי בקבלת בקשת ההכתרה הוא, שיתבטלו החילוקים בין איש לרעהו, ויעמדו כולם באופן שווה בקבלת עול ובכיטול גמור למלך.

וככל המשל הזה כן הוא ב’מלכותא דרקייעא’ - דאף שישנם חילוקים בין איש לרעהו בעבודת השי”ת, והאחד הוא בכחינת ’ראשיכם שבטיכם’ והשני בכחינת ’חוטב עצץ ושואב מימין’ וכיו”ב, הנה כל חילוקים אלו הם רק במשך השנה, שאזי עובדים את

מהותו של יום..... ב

”תמליכוני” - העניין העיקרי של ר”ה

מדוע בתפילות ובבקשות העיקריות של ראש-השנה לא נזכר עניין התשובה כלל? / ”דרשו ה’ בהמצאו, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים” - הרי יש רק שבעה ימים בין ראש השנה ליום הכיפורים? / איך מקיימים כהלכתה את בקשת הקב”ה: ”תמליכוני עליכם”? / מדוע כתב הרמב”ם את הרמז לעניין התשובה שבשופר בהלכות תשובה, ולא במקומו, לכאורה, בהלכות שופר? ביאור רחב במהות עבודת ”תמליכוני עליכם” שבראש השנה ומעלתה על עבודת התשובה שבו, תוך ביאור שלוש מעלות ומדרגות בעומק שייכותם של ישראל לאביהם שבשמים

לקוטי שיחות ח”ד ע’ 1144 ואילך; ח”ט ע’ 434, 450;
ח”ט ע’ 351; תורת מנחם - התועדויות חל”ז ע’ 247

חידושי סוגיות..... ג

בפלוגתא דתקיעות וברכות מעכבות

יבאר הא דנחלקו אי ברכות ותקיעות מעכבות זא”ז או שרק תקיעה אחת מעכבת חברתה וכן בברכות, דתלוי בב’ הדרכים שבריטב”א לענין ”ובמה בשופר” / יתלה הפלוגתא בגדר אמירת הפסוקים אי הוי קיום הברכה או רק תוספת / יבאר דלב’ הפירושים ”ובמה בשופר” קאי בתקיעות עצמן, אבל לרש”י יתבאר בזה אף טעם לאמירת פסוקי שופרות

לקוטי שיחות חל”ד ע’ 180 ואילך

פנינים ועיונים קצרים..... ד

◊ יסוד לעבודת כל השנה

◊ ”עבד מלך - מלך”!

◊ חתימת המלכויות - בפסוק שאין מפורש בו מלכות?

◊ ”יחד שבטי ישראל”!

◊ ראש השנה - ”תחילת מעשיך”?

◊ ”תקעו” עצמכם ”בחודש”

"תמליכוני" - העניין העיקרי של ר"ה

מדוע בתפילות ובבקשות העיקריות של ראש-השנה לא נזכר עניין התשובה כלל? / "דרשו ה' בהמצאו, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים" - הרי יש רק שבעה ימים בין ראש השנה ליום הכיפורים? / מדוע איך מקיימים כהלכתה את בקשת הקב"ה: "תמליכוני עליכם"? / מדוע כתב הרמב"ם את הרמז לעניין התשובה שבשופר בהלכות תשובה, ולא במקומו, לכאורה, בהלכות שופר?

ביאור רחב במהות עבודת "תמליכוני עליכם" שבראש השנה ומעלתה על עבודת התשובה שבו, תוך ביאור שלוש מעלות ומדרגות בעומק שייכותם של ישראל לאביהם שבשמים

זכרוכם לפני לטובה, ובמה בשופר".
ואף שנאמרו כאן ג' עניינים כלליים (מלכויות, זכרונות ושופרות) - חזינו לפועל, שעניין המלכויות נתייחד מהם, בכך שאינו רק אחת הברכות המיוחדות לתפילת מוסף דראש-השנה, אלא ישנם עניינים נוספים, עיקריים ביותר, שניתקנו בשייכות אליו:

(א) ברכת 'קדושת היום' [הברכה העיקרית המיוחדת לראש-השנה, ונאמרת בכל תפילות היום], עוסקת כולה בעניין המלכות - "מִיֹּדֶעַ עַל הַעוֹלָם כֹּלֹּו בְּכַבּוּד . . וידע כל פעול כי אתה פעלתו . . ויאמר

המעניין בתורת היום דראש-השנה בדברי רז"ל, יעלה באמתחתו כמה וכמה עניינים כלליים האמורים אודות מהות יום ראש-השנה ועבודתו;
בדברים דלקמן יתברר ויתבאר, כיצד עיקרו ומהותו של יום, ועבודתם העיקרית של ישראל בו, הם בעניין אחד מיוחד - "תמליכוני עליכם".

דהנה, איתא בגמרא¹: "אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש-השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבוא

(1) ראש-השנה טז, א. לד, ב.

אוצרות המועדים

יתגבר עליהם (דהרי "אמר מלכא - עקר טורא!" (ב"ב ג, ב)). שכן הוא יודע שהוא "עבד מלך - מלך" ולפיכך יפעל בהתאם לכך.

(לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 616)

חתימת המלכויות - בפסוק שאין מפורש בו מלכות?

חתימת פסוקי המלכויות (במוסף ראש-השנה) היא בפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד", בו לא נתפרש אמנם עניין המלכות, אך "מלכות הוא ענינו אע"פ שאין בו זכר מלכות" ((רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט).

ולכאורה הוא מילתא דתמיהא - מדוע בחרו לחתום את פסוקי המלכויות ("הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב, א)) בפסוק זה, ולא בפסוק שמפורש בו עניין המלכות?

ויש לבאר:

מטרת אמירת פסוקי מלכויות היא - "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" (ראש השנה טז, א. לד, ב). ומבואר בזה, שעבודתם של ישראל 'להמליך' את הקב"ה ("תמליכוני עליכם") היא - לקבל את עול מלכותו, ועד לאופן שמבטלים עצמם אליו - כאילו אינם רשות ומציאות לעצמם, אלא יעשה בהם המלך ככל שיחפוץ.

וכיון שעניין המלכויות הוא - ביטול מציאות העם כלפי המלך, נמצא דאדרבה - שלמות עניין המלכויות היא בפסוק "שמע ישראל" דווקא:

תוכן הפסוק "שמע ישראל . . ה' אחד" הוא - אחדות השם. כלומר, הקב"ה הינו המציאות האמיתית היחידה, וממש אין עוד כל מציאות מלבדו (- כי כיון שמציאות כל הנבראים תלויה בו, שהוא המהווה ומחיה אותם - אין הם נחשבים כמציאות בפני עצמם, אלא חלק ממציאות הבורא (מבואר בארוכה בתניא, בשער היחוד והאמונה)).

וכיון שכן, הרי זוהי תכלית השלמות האפשרית בביטול העם אל המלך: דמלכתחילה אינם מציאות בפני עצמם, אלא ישנה כאן רק למציאות המלך! משא"כ שאר פסוקי המלכויות, בהם נזכר עניין המלכות כפשוטו (כפי שהוא, להבדיל, במלך בשר ודם) - הרי סוף סוף העם הם בעלי מציאות לעצמם, אלא שמכניעים ומבטלים עצמם למלך.

ובזה מובן, שהפסוק "שמע ישראל", הוי באמת חתימת - גמר ושלמות - עניין המלכויות.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 602 ואילך)

להמליך ולהכתיר את הקב"ה למלך עליהם ועל העולם כולו.

קבלו מלכותי תחילה

על-פי יסוד זה, יתבאר ויתברר בטוב לשון חכמים, באמרים⁸: "דרשו ה' בהמצאו – אלו עשרה ימים שבין ראש-השנה ליום הכיפורים".
לדכאורה, נושא לשון רז"ל זה ב' משמעויות סותרות:

מחד – משמעות הלשון ("עשרה ימים) שבין ראש-השנה ליום הכיפורים" היא, שראש-השנה ויום הכיפורים אינם בכלל ימי התשובה⁹; ומאידך – היות ומדובר ב"עשרה ימים", בהכרח שאף ראש-השנה ויום הכיפורים בכללם, מאחר ובלעדיהם ישנם רק שבעה ימים!?

אך על-פי הנ"ל, שעניינו העיקרי של ראש-השנה הוא "תמליכוני עליכם", יש לבאר:

דהנה, הכתרת המלך וקבלת מלכותו היא יסוד ועיקר לקיום המצוות. כמובן בפשטות, אשר קודם קבלת עול המלך, אין אפשרות עבודת קיום מצוותיו. וכמאמר¹⁰: "קבלו מלכותי ואח"כ קבלו גזירותי".

ומובן, שמסיבה זו, קודמת ונעלית הכתרת המלך אף מן עבודת התשובה. כי אף שהתשובה היא למעלה מכל המצוות

(8) ראש-השנה יח, א.

(9) ראה בנדון זה הנסמן בשדי חמד כללים מע' הבי"ת כלל עב.

(10) ע"פ מכילתא שמות כ, ג.

כל אשר נשמה באפו ה' אִזְקִי יִשְׂרָאֵל מִצַּד וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מִשְׁלָה". ואף מחתימת הברכה לא נפקד מקום ההזכרה: "מִצַּד עַל כֵּף הָאָרֶץ" (וכן בברכות הקידוש וההפטרות)².

(ב) תקיעת שופר נקראת בפי חז"ל "מצות היום"³. כלומר, המצוה העיקרית המיוחדת לראש-השנה. וחזינן, שתוכנה העיקרי הוא – פעולת ה"תמליכוני עליכם";

כפי שמבאר רבינו סעדיה גאון⁴, ש"העניין הראשון"⁵ בתוכן המצוה דתקיעת שופר הוא – ש"אנו ממליכים עלינו את הבורא" (וכפשטות לשון רז"ל: "שתמליכוני עליכם . . . ובמה? בשופר"). ש"כן עושים המלכים בתחילת מלכותם, שתוקעין לפנייהם בחצוצרות ובקרנות, להודיע ולהשמיע בכל מקום התחלת מלכותם"⁶.

מכך משמע⁷, שעניינו העיקרי של ראש-השנה, ועבודת העיקרית של ישראל בו היא – "תמליכוני עליכם":

(2) בנוסף לכך: בפירוש רש"י (במחזור וויטרי) מבאר, שאף אמירת "המלך הקדוש" היא משום שאמר הקב"ה "תמליכוני עליכם" בר"ה.

(3) ראש-השנה כו, ב.

(4) באבודרהם.

(5) ברס"ג מונה שם עשרה דברים בפעולת השופר, ועניין המלכויות הוא "העניין הראשון". אך מובן, שאף סדר דבריו מדויק, והוא 'העניין הראשון' והעיקרי בתוכן התקיעות.

(6) ראה מלכים א, א, לד: "ומשח אותו . . . ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה".

(7) וכן מפורש בתורת הקבלה, ראה סידור הארז"ל, פ"ח בעניין ר"ה.

יסוד לעבודת כל השנה

עיקר העבודה בראש השנה, היא "כדי שתמליכוני עליכם" – מה שישראל מכתירים את הקב"ה למלך, ומקבלים עליהם עול מלכותו ית'.

וקבלת עול זו דראש השנה, היא ה'יסוד' לקיום כל התורה ומצוותיה במשך כל השנה:

דהנה, ראש השנה נקרא בשם 'ראש' השנה דווקא, ולא 'תחילת' השנה – מאחר ובאמת אין הוא רק יום המציין את מועד תחילת השנה, אלא הוא יום בעל תוכן מיוחד המתבטא בכך שהוא 'ראש' השנה.

ומבואר בזה (לקוטי תורה ר"פ תבוא. עטרת ראש בתחילתו), שראש השנה הוא בדוגמת הראש דגוף האדם: כשם שהראש – חיות כל האברים כלולה במוח שבו, וממנו נמשכת היא לכל האיברים – כן גם 'ראש' השנה, כלולה בו בהעלם חיות כל ימי השנה הבאה, וממנו נחלקת אחר כך החיות בגלוי לימים הפרטיים.

ונמצא, שעבודת כל ימות השנה, הרי היא מונהגת מה'ראש' – קבלת העול דראש השנה.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 600)

"עבד מלך – מלך"!

על ידי הכתרת המלך ו"תמליכוני עליכם", נעשה היהודי ל"עבד מלך – מלך" (פרש"י דברים א, ז), הוא וכל השייך לו מופרש מכל הנבראים ומתרומם לדרגת "מלך".

[נפשוט, שהדבר בא בד בכד עם שלילה מוחלטת של גאווה, שכן הוא יודע וחדור בהכרה, כי מה שהוא "מלך" זהו רק מפני היותו עבד אמיתי של המלך, שאינו מציאות לעצמו אלא בתכלית הביטול לאדונו!].

ולמעשה בפועל, שהוא העיקר:

כאשר אדם יודע שהוא "עבד מלך – מלך", מובן אצלו מאליו ש"כל מעשיך לשם שמים", וקיום המצוות בהידור נעשה אצלו כדבר פשוט. ואף אם נתקל בקשיים – ודאי

מלכותא דרקיע" (ברכות נח, א).¹⁶

דבפשטות אין הכוונה במ"ש "במה ראוי להמליכו", שתקיעת השופר עצמה היא בגדר המלכת המלך, רק ודאי הכוונה דבעת ההמלכה ראוי גם לתקוע בשופר. ולפ"ז צריך ביאור לכאורה בלשון "ובמה בשופר", שמשמעו, דההמלכה והעלאת הזכרון עצמן הן ע"י השופר.

ומובן ע"פ שני הביאורים שהובאו בספרים לענין תוכן תקיעת שופר, דבדרך אחת נתבאר¹⁷, שהוא כמו בן המלך המשמיע קולו לפני אביו המלך אחר שנתרחק הימנו, שע"י התקיעה ייזכר לפניו ויחזירו אביו לביתו. ועוד מבואר בדרך אחרת (בס' קדושת לוי דרוש לר"ה ד"ה בחצוצרות), שהוא להזכיר קול השופר דמ"ת, שעל ידו תזכר בעליונים קבלת התורה ע"י ישראל ויתכפר להם.

ויש להוסיף בזה טעם לשבח, שהתוכן דב' משלים הנ"ל הוא בהתאם לב' הענינים ד"מלכיות" ו"זכרונות", דהנה, לביאור הראשון ענין התקיעה הוא מעשה האדם, ששב וצועק בקול פשוט ומקבל על עצמו עול מלכותו ית' – והא גופא היינו העניין ד"תמליכוני עליכם";

16) ראה גם טעם הראשון של הרס"ג לתק"ש – באבודרהם במקומו.

17) הועתק גם בהוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת סי' קח).

ולביאור השני מודגש בזה הזכרת מעלתם של ישראל שקבלו התורה – והוא עצמו של "יבא לפני זכרונכם לטובה"; ונמצא, דהשופר טומן בעצמו תוכן וענין מלכיות וזכרונות עצמם.

ועפ"ז מחזור יותר הפירוש הנ"ל ד"ובמה בשופר", שהוא הוא תוכן ענין השופר עצמו, דב' הענינים ד"תמליכוני עליכם" ו"יבא לפני זכרונכם לטובה", מתקיימים בפועל¹⁸ ע"י השופר – שהרי השופר הוא דוגמת הצעקה בקול ("תמליכוני עליכם"), וכן להזכיר נתינת התורה ("יבא לפני זכרונכם לטובה"), כמובן מב' משלים אלה.

וזהו פשטות טעמו של רש"י (וה-ראב"ד) שהברכות והתקיעות מעכבות זא"ז – כיון שתוכן ברכות אלו נעשה בפועל ע"י תקיעת השופר עצמה.

18) ועפ"ז יש לקשר סוף המס' להתחלתה – כי ע"פ המבואר בפנים נמצא שהחילוק בין ברכות ותקיעות הוא כהחילוק בין "בכח" ו"בפועל", שבאמירת פסוקי מלכיות ישנם הענינים רק "בכח", וע"י השופר נעשים בפועל – וההלכה היא שמעכבות זא"ז, כי אין מספיק ה"בכח" אלא צ"ל ה"בפועל" ("ובמה בשופר").

וכן בתחילת המס' מודגש הענין ד"בכח" ו"בפועל", כמבואר במ"א בטעם פלוגתת ב"ה וב"ש בריש המס' בנוגע לר"ה לאילן, אם הוא בא' בשבט או בט"ו בו, דפליגי אי אזלינן בתר "בכח" או אזלינן בתר "בפועל" (ראה בארוכה לקו"ש ח"א סי' ע' 146 ואילן. ח"ו ע' 70 ואילן. ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 650 ואילן).

(אשר לכן, בכוחה לתקן את אשר פגם האדם בהן) – הרי, כיון שעניינה הוא לתקן את אי-קיום ציווי המלך, מה מקום יש לעניין התשובה בטרם שיקבל עליו את עול המלך (וגזירותיו) !?

ולכן, כיון ש'עניין היום' דראש-השנה והעבודה המיוחדת לו, היא פעולת הכרתת המלך – אי אפשר להגדירו כ'יום תשובה' (כימים "שבין ראש-השנה ליום הכיפורים", המיוחדים עבור עבודת התשובה), מאחר והוא מיוחד עבור עניין נעלה הרבה יותר¹¹.

אלא, שבנוסף לכך, ישנו בראש-השנה גם עניין התשובה – אשר לכן, נכנס אף הוא בכלל מניין ה"עשרה ימים", ימי התשובה.

עבודת 'תשובה' כללית ומקדימה

עניין זה בא לידי ביטוי אף באופן עבודתנו בפועל בראש-השנה:

דהנה, אף שראש-השנה הוא אחד מן ימי התשובה, לא מצינו בפרטי עבודת היום שיעסקו בכך – דהרי בתפילות ובקשות (העיקריות) דראש-השנה אין נזכר עניין התשובה כלל, אין אומרים בו תחנון וידיו, אין בו קרבנות תשובה וכו'.

[ואף שבפשטות, הטעם לכך שאין אומרים וידיו הוא "שלא" ליתן פתחון

11) וכן הוא ביום הכיפורים, ש'עניין היום' (הכפרה מצד "עיצומו של יום") נעלה מן עניין התשובה.

12) ש"ע רבינו הזקן סתקפ"ד ס"ב.

פה למקטרג" – הרי מובן, שבאם היה עניין התשובה עיקר בראש-השנה, לא היו מבטלים את הוידוי – שהוא חיוב ומצות עשה בתשובה¹³, מפני חשש כזה].

ועל-פי הנ"ל, שעבודת הכרתת המלך היא עיקרו של יום, הרי זה מבואר:

כי כיון שהאדם טרוד בעבודת הכרתת המלך, בתפילות ובקשות שיקבל הקב"ה את ההכרתה – הרי הוא 'מונח' בזה בכל ישותו, מתוך יראה וחרדה מן התרחשות גדולה ועצומה זו; ובפרט כאשר מתבונן שנוטל הוא חלק בזה באופן אישי, בתפילתו ותחנוניו "מלוך על העולם כולו כו", והקב"ה שומע לתפילתו ומקבל ההכרתה¹⁴ – הרי זה מעורר אצלו רגש שייכות והתאחדות עמוקה עם הקב"ה.

וכיון שכן, ככל שיהיה גדול הצער שלו ממעשיו הלא-טובים שבעבר – 'במ"ה הוא ואין שייך שיהיה נרגש אצלו (בחרטה ובאמירת וידיו וכו'), מחמת טרדתו ברגש יראת רוממות המלך והתאחדותו עימו¹⁵.

ויש להוסיף, דבאמת, זהו אף תוכן עניין התשובה שבראש-השנה:

דהנה, אודות עבודת התשובה דראש-

13) רמב"ם ריש הלי' תשובה.

14) להעיר מפרד"א פ"א: הלך אדם לעצמו והמליך אותו ראשון ואחריו כו'. והרי ארז"ל (סנהדרין ספ"ד): לפיכך נברא אדם יחידי ממדך כו'.

15) ע"פ פנימיות העניינים, יש לומר בעומק יותר: עניין "תמליכוני עליכם" נמשך ממקום נעלה ביותר (למעלה מן עניין התשובה), וכיון ששם אין מקום כלל לעניין של חטא ועוון – לכן אין אומרים וידיו. ואכ"מ להאריך בביאור העניין.

השנה מבואר (בשם מורנו הבעש"ט נ"ע)¹⁶ שהיא "תשובה בלתי". כלומר, שהיא ה'כלל' - היסוד והעיקר, לתשובה ה'פרטית' שבימי התשובה לאחר ראש-השנה¹⁷.

ויש לבאר, דהתשובה הכללית היא - רגש ההתאחדות עם הקב"ה שבעבודת הכרת המלך. והיינו, כפי המובן בפשטות, שרגש היראה מן המלך והשייכות עימו (הבאים מעבודת ההכרתה שבראש-השנה), מחייב את האדם לשוב מחטאיו; כי כיון שמשותקק להיות שייך ומאוחד עם המלך, מוכרח הוא לסלק ולהסיר כל דבר המונע ומפריע זאת - מתחיל מן העונות שבידו, מה שעבר ועשה היפך רצון המלך, דפשיטא שמהווים סתירה ועיכוב לשייכות זו.

אלא, שמאחר וביום ראש-השנה אין שייך עדיין להתעסק בתשובה וחרטה בפועל (כנ"ל, שרגש הצער בראש רגש השייכות עם המלך), באה ההתעסקות בתשובה ה'פרטית' - בחרטה ויודוי על חטאיו שבעבר ובקבלה טובה על להבא - בימי התשובה שלאחרי ראש-השנה, כהמשך וכתוצאה מן התשובה הכללית דראש-השנה.

◇ ◇ ◇

16) כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט), הוספות סי"ז.

17) בתורת הבעש"ט: "תשובה פרטית דיום הכיפורים לפרט חטאיו". אך ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' קלא, דימי התשובה שייכים לאופן התשובה דיוהכ"פ.

עומק שייכות ישראל לאביהם שבשמים

ויש לבאר בעמקות יותר, תוכן עבודת הכרת המלך ומעלתה על עבודת התשובה:

ותחילה נקדים לבאר מעלת עבודת התשובה (שהכרת המלך נעלית היא ממנה, כנ"ל) - מה שבכוחה לתקן את הפגמים שפעל האדם בקיום המצוות.

דהנה, מצד ענין המצוות, ציווי המלך - תלויה שייכות האדם אל הקב"ה בקיום מצוותיו: באם מקיימן כראוי, הרי הוא 'קשור' עם הקב"ה; ובאם, ח"ו, עובר על מצות המלך, הרי הוא פוגם ומפסיק קשר זה.

אמנם, גם בעת שחטא ופגם, יש בכוח עבודת התשובה לחדש את ההתקשרות - כי בעבודת התשובה מתגלית התקשרות נעלית ועמוקה יותר, שאינה נפגמת על ידי החטא:

דהנה, חזינן לפועל, דאף כאלו שפרקו מעליהם עולו ית', באים לידי התעוררות תשובה. ומכאן, שאף בעת שבחיצוניות נפסקת, כביכול, ההתקשרות עם הקב"ה - קיימת תמיד התקשרות פנימית ועמוקה יותר, אשר אינה נפגמת באמצעות החטא, וממנה באה התעוררות האדם בתשובה.

וכיון שבעבודת התשובה מגלה האדם בעצמו את התקשרותו הפנימית עם הקב"ה, הרי הוא פועל שיהיה כן גם מצד למעלה - שמתגלית דרגת התקשרות עמוקה בין הקב"ה וישראל, אשר היא קיימת תמיד ואינה תלויה בפעולות

הדבר דמלכיות וזכרונות, דאמירת הפסוקים היא היא ההמלכה והעלאת הזכרון, א"כ הוא בגדר שונה מאמירת פסוקי שו"פרות, ולזה א"א לפרש ד'ובמה בשופר' (דהא הפעולה ד'שופרות' ודאי אינה ע"י אמירת פסוקי שופרות אלא ע"י התקיעה בפועל, כנ"ל, וא"כ א"א לומר דשלימות המלכיות וזכרונות עצמן (שהיא אמירת הפסוקים לדרך זו) תהי' ע"י אמירת פסוקי שופרות שהיא ודאי אינה "שופרות" בע"צמה) - ולאופן זה, הסיום ד'ובמה בשו"פר' ודאי קאי על מה שתוקעין בעת אמירת פסוקי מלכיות וזכרונות, דהטעם הוא משום "ובמה בשופר" (כנ"ל ס"א);

משא"כ לדרך הב', דאף אמירת הפסוקים דמלכיות וזכרונות עצמה אף היא אינה מעיקר הדבר, רק להביא ראיה מן התורה על ההמלכה והעלאת הזכרון שנעשים ע"י התפילה, אזי שפיר יש לפרש דגם "ובמה בשופר" יתפרש כטעם על אמירת פסוקי שופרות, שמביאים ראיה מן התורה על פעולת ענין השופר.

ועפ"ז, גם להפירוש ש"ובמה בשופר" הוא טעם על אמירת פסוקי שופרות, אין צריך לדחוק שהפירוש דהתיבות "ובמה בשופר" היינו פסוקי שופרות (היפך הפירוש הפשוט דתיבות אלו, דקאי על התקיעה בשופר) - רק יש לומר דאף לדרך זו התיבות "ובמה בשופר" עצמן יתפרשו שהענינים דמלכיות וזכרונות נפעלים ע"י תקיעת שופר, אלא שלשיטה זו הובא ענין זה גופא ד'ובמה בשופר' בתור נתינת טעם לאמירת פסוקי שופרות. ר"ל, דכיון שכל עניני ר"ה נפעלים ע"י תקיעת שופר

[וכנרמז גם בלשון חז"ל (משנה ר"ה כו, ב) "מצות היום בשופר", והיינו שתקיעת שופר היא המצוה העיקרית דכל היום, כולל כל עניני יום זה¹⁴] - לכך אומרים פסוקי שופרות, להביא ראיה מן התורה על תוכן ענין השופר.

[בסגנון אחר קצת: הכוונה דאמירת פסוקי שופרות, אינה רק מגדר הבאת ראיה סתם שחייבים לתקוע בשופר בר"ה, אלא גם ראיה מה"ת על תוכן ענין השופרות, ולכן אמרו בש"ס (כטעם על אמירת פסוקי שופרות) "ובמה בשופר", שבוזה מודגש תוכן ענין השופר וכחו, שעל זה (תוכן ענין השופר) מביאים ראיה מן התורה בפסוקי שופרות].

ג

יבאר דלב' הפירושים "ובמה בשופר" קאי בתקיעות עצמן, אבל לרש"י יתבאר בזה אף טעם לאמירת פסוקי שופרות

ויש להוסיף ביאור בשיטת רש"י (והראב"ד) שפירשו דברכות מעכבות את התקיעות (וכן להיפך) - בהקדם המשך פירוש הריטב"א הנ"ל ב"ובמה בשופר", וז"ל: "במה ראוי להמליכו ולהזכיר זכרוכם לפני - בשופר, שכן כתיב¹⁵ ויתקעו העם בשופרות וימליכו את שאול עליהם למלך, ומלכותא דארעא כעין

14) ע"ד משנת במ"א בנוגע לפורים, שהם "ימי משתה ושמחה", שזהו תוכן כל עניני היום.

15) וכבר העירו שצ"ע מקומו. וראה מ"א (א, לד. לט) בנוגע לשלמה. ועוד.

יתלה הפלוגתא בגדר אמירת הפסוקים אי הוי קיום הברכה או רק תוספת

ונראה לבאר בזה בעמקות יותר, דיסוד הפלוגתא אי "ובמה בשופר" קאי על תקיעת שופר, או שזהו טעם לאמירת פסוקי שופרות, הוא בפלוגתא אחרת בגדר הא דתקנו אמירת הפסוקים בכלל במלכיות זכרונות ושופרות.

דהנה, יש לחקור במהות אמירה זו, אי הפסוקים הוו מעיקר הדבר דהם המה קיום הענין, וכגון לענין מלכיות שאמירת הפסוקים היא ההמלכה עצמה, ובזה מתקיים המעשה ד"תמליכוני" כפשוטו ל' הברייתא ("אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני כו' זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם כו'"), וע"ד הא דאמרו (מנחות בסופה) "כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו'" (או כהא דדרשו (שמו"ר פ"ל, ט) עה"פ (תהלים קמו, יט) מגיד דבריו ליעקב גו', שהקב"ה מקיים (כביכול) מה שכתוב בתורתו, ואמירת פסוקי מלכיות וכו' הוי קיום "פסק דין" התורה¹³ שצ"ל ענין המלכות וענין הזכרון), או נאמר דההמלכה עצמה מתקיימת באמירת התפילה ובקשה ד"מלוך על העולם וכו'", "זכרו וכו'", ואמירת פסוקי מלכיות וזכרונות היא רק תוספת אחרת שתקנו להביא "ראי" מן התורה על ענינים אלו שמבקשים בתפילה.

אמנם, לענין פסוקי שופרות לא ייתכן

אוצרות המועדים

לחקור כנ"ל, דבזה פשוט שעיקר המעשה ד"שופרות" אינו כלל אמירת פסוקי שופרות בעצמה, אלא ודאי ע"י תקיעת שופר נעשה המעשה ד"שופרות", ואמירת הפסוקים הוי תוספת לקיום "שופרות" עצמו.

והנה, אי ניזיל כאופן הא' הנ"ל, שאמירת פסוקי מלכיות וזכרונות היא עצמה פועלת המלכת הקב"ה ועליית זכרוננו לפניו, נצטרך לומר, שאמירת פסוקי שופרות היא בגדר שונה מאמירת פסוקי מלכיות וזכרונות, דפסוקי שופרות ודאי אומרים אותם רק בדרך טפל לתקיעת שופר (בלשון הריטב"א הנ"ל ד"כיון דאיכא שופר איכא נמי פסוקי שופר"), משא"כ מלכיות וזכרונות הוו עיקר הדבר; אבל באם נאמר כדרך השני' הנ"ל, שגם אמירת פסוקי מלכיות וזכרונות אינה אלא להביא "ראי" על הבקשה והתפלה ד"תמליכוני . . יבא לפני זכרונכם", ולא זהו עיקר הדבר עצמו (רק הוא כהבאת ראי' מן התורה על הדבר עצמו) – הרי גם אמירת פסוקי שופרות הויא מגדר אחד עם מלכיות וזכרונות, שמביאים ראי' מן התורה על הפעולה ד"שופרות".

ובהא קמיפלגי הראשונים שחלקו לענין פירוש "ובמה בשופר" כנ"ל (אי קאי אתקיעות או אפסוקי שופרות), היינו דנחלקו בחקירה זו בגדר אמירת פסוקי זכרונות ומלכיות, ומזה נסתעפו שיטותיהם דלעיל היאך יתפרש "ובמה בשופר" שבש"ס:

לאופן הא' הנ"ל, ש"אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני כו' זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם כו'" מיירי בעיקר

ראש השנה

האדם; דמצד התקשרות זו – אף אם פגם האדם ועבר על מצותו, מוחל וסולח לו הקב"ה, מאהבתו את ישראל עמו.

ישראל וקוב"ה - חד

אמנם, בעבודת הכרת המלך מתגלית דרגת התקשרות נעלית ועמוקה עוד יותר:

דהנה, מבואר בזוהר¹⁸, אשר שייכותם של ישראל אל הקב"ה היא באופן ד"ישראל וקוב"ה כולא חד" – ישראל והקב"ה הם מציאות אחת ("חד") ממש.

והדברים מבוארים, שזהו מצד הנשמה האלוקית שישנה בכל אחד מישראל, שהיא "חלק אלקי ממעל ממש"¹⁹; כלומר, הנשמה היא מהות אלוקית, וממש 'חלק' ממנו ית'. לכן, שייכות נשמת היהודי והקב"ה היא באופן שהם דבר אחד מצד עצם מציאותם.

[ומעין דוגמא לזה – מאב ובן (דישראל הרי הם בניס למקום, "בניס" אתם לה' אלוקים), ששייכותם זה לזה היא מצד עצם מציאותם; דהבן הוא חלק מציאות האב, אלא שנמשך ובא בגוף אחר].

ומובן, שהתקשרות זו נעלית שלא בערך מן אופני ההתקשרות שנזכרו לעיל (באמצעות המצוות ובאמצעות עבודת התשובה) – אשר הם באופן שהאדם הוא מהות לעצמו, נפרד מאלוקות, ורק שישנו דבר המאגדו ומקשרו עם הקב"ה:

לא מיבעי ההתקשרות התלויה במצוות – שהרי היא תלויה בעניין שחוץ לאדם, בעשייתו וקיומו את התורה והמצוות, שעל-ידן מתקשר בקב"ה;

אלא אף ההתקשרות דתשובה – הגם שהיא שייכות עמוקה ופנימית מצד האדם עצמו, ואינה תלויה בדבר שחוץ הימנו (דלכן נשאר בתקפה גם בעת שנפגמה ההתקשרות התלויה במצוות) – בכל זאת, אין זה באופן שעצם מציאות האדם היא 'חלק' מאלוקות, אלא, האדם הוא מציאות לעצמו²¹, ורק שהדבר המאגדו ומקשרו עם הקב"ה הוא עמוק ופנימי יותר.

משא"כ באופן ההתקשרות שעסקינן ביה עתה, בו מתגלה הקשר העצמי שמצד עצם הנשמה, שהיא "חלק אלוקה" – הרי מציאותם של ישראל היא מציאות האלוקות, והרי הם דבר אחד ממש.

ונקודת התקשרות עליונה זו, היא המתגלית בעבודת הכרת המלך בראש-השנה, כדלקמן.

פעולת ההכתרה

דהנה, מבואר בתורת הקבלה, ובארוכה בדרושי החסידות לראש-השנה, שבהגיע ראש-השנה מדי שנה מסתלק רצונו ית' מ'למלוך' על העולמות – לקיימם ולהחיותם. ולזאת היא עבודת ראש-

(21) דבר זה בא לידי ביטוי בכך, שמהות התשובה היא הצער והחרטה מהעדר קיום המצוות והקבלה לשוב ולקיימן. להבא, דהיינו חיזוק הקשר עם הקב"ה שע"י המצוות. כלומר: אין הוא כמציאות אחת עם הקב"ה, אלא כמציאות לעצמו, וצריך לדבר שלישי (קיום המצוות) שיחבר ויאחד ביניהם.

(18) ראה זח"ג עג, א.

(19) תניא רפ"ב.

(20) דברים יד, א.

(13) עיין סידור עם דא"ח (רלח, ב). המשך וככה תרל"ז פרק פב (ושם פפ"ג).

ההכתרה - גילוי עומק שייכות ישראל וקוב"ה

והנה, בכך שישראל שופכים תחינה ומבקשים שיחזור ויחדש הקב"ה את מלכותו עליהם - מתגלה עומק שייכותם של ישראל וקוב"ה, איך שהם "כולא חד" מצד עצם מציאותם:

דהנה, רגש המחויבות של העם כלפי המלך, להתמסר אליו ולקיים ציווי - קיים הוא רק בעת שישנו כבר מלך, שבהמלכתו עליהם קיבלו על עצמם מחויבות זו; אך בעת שאין כלל מלך, הרי - במלכותא דארעא - אין זה גורם להפרעה והרגשת חיסרון אצל בני המדינה, מאחר ולא נוצרה אצלם עדיין כל שייכות ומחויבות כלפי המלך.

ולפי זה, הרי מה שישראל מבקשים ומשתדלים לפעול מחדש את הכתרת הקב"ה למלך, בעת שנסתלקה ונפסקה (כביכול) מלכותו, והיינו, שחשים הם חיסרון והפרעה מכך - בזה מתגלה ששייכותם עם הקב"ה אינה רק מצד מחויבותם אליו (מחמת שקבלו עליהם מלכותו), אלא מצד עצם מציאותם וקיומם. אשר לכן, מוכרח אצלם שיהיה הקב"ה מלכם.

וזהו מעלת עבודת ראש-השנה ("שתמליכוני עליכם") על עבודת המצוות ועבודת התשובה; כי ההתקשרות התלויה בקיום המצוות, ואף ההתקשרות דתשובה - הרי הן מצד המחויבות אל המלך לשמור מצוותיו, ואף לשוב ולתקן באם פגם ועבר עליהן; משא"כ בעבודת הכתרת המלך, מתגלה אשר התקשרותם של ישראל

השנה, בתפילות היום ובתקיעת שופר - לעורר אצל הקב"ה רצון מחדש 'למלוך' על העולמות והברואים, ולהמשיך להם חיות עבור השנה הבאה.

וביאור הדבר יובן מכפי שהוא ב'מלכותא דארעא' - במלך בשר ודם:

דהנה, מלך אמיתי הינו (כאמור אודות שאול המלך) 'משכמו ומעלה גבוה מכל העם'²². והיינו, שהוא "גבוה" ונעלה במאוד מן ענייני העם והנהגת המדינה, עד אשר ההתעסקות עמהם היא השפלה וירידה עצומה עבורו. וכיון שכן, הרי מצד עצמו אינו חפץ כלל במלוכה, ובכדי לעורר אצלו שיחפוץ למלוך, צריכים לפעולה מיוחדת, פעולת ההכתרה.

ועל-דרך-זה - ועאכו"כ - הוא בנמשל, בעניין 'מלכותו' של הקב"ה על העולמות והנבראים - דהרי הקב"ה מובדל ומרומם מגמרי מכללות עניין הבריאה, ופשיטא שבכדי לעוררו ברצון להחיות העולמות ולהנהיגם, צריכים לעבודה ופעולה מיוחדת.

וכשם שבמלכותא דארעא, פעולת ההכתרה היא ע"י שהעם מקבלים מלכותו ומבטלים את עצמם אליו מכל וכל, שזה מעורר אצל המלך חפץ ורצון למלוך, כן גם במלכותא דרקייעא - עבודת ישראל בראש-השנה היא, לקבל על עצמם עול מלכות שמים, ולגלות את ביטולם המוחלט מכל וכל לקב"ה. שזה מעורר אצלו ית' רצון מחדש 'למלוך' על העולמות, ולהמשיך חיות עבורם למשך השנה הבאה.

שם): "שופרות כדי שתעלה תפלתכם בתרועה, כלומר בהזכרת תרועה" - והיינו, ש"ובמה בשופר" פירושו שע"י אמירת פסוקי שופרות עולות התפלות (דמלכיות וזכרונות) לפני הקב"ה.

ונמצא, שיש שני אופנים לפרש "ובמה בשופר", דלפירוש הא' הכוונה היא לבאר הטעם שתוקעים באמירת פסוקי מלכיות וזכרונות? - שהטעם הוא כי "ובמה בשופר" ("ובמה ראוי להמליכו ולהזכיר כו', בתקיעת שופר")⁸; ולפירוש הב' ה"ז טעם על אמירת פסוקי שופרות (שע"י אמירת פסוקי שופרות ("הזכרת תרועה") "תעלה תפלתכם").

ובזה יש לתלות פלוגתא הנ"ל בפירוש "תקיעות וברכות" . מעכבות" - אי התקיעות מעכבות הברכות והברכות התקיעות, או שהכוונה רק לומר דהתקיעות עצמן מעכבות זא"ז וכן הברכות עצמן מעכבות זא"ז:

הטעם דרש"י (וכן הראב"ד) פי' שהברכות מעכבות את התקיעות (וכן התקיעות את הברכות), הוא לפי שמפרש "ובמה בשופר" בפשטות (וכדרכו של רש"י דאזיל בדרך הפשט), דקאי על תקיעת שופר⁹ (כפירוש הא' הנ"ל), שלפירוש זה נמצא כוונת ברייתא זו

(7) ובפי' הא' בס' הפרדס שם פי' "אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות" - "אמרו מלכיות זכרונות בשופרות".

(8) וראה הרמב"ן במלחמות (ר"ה פ"ד - לד, א) "שהברכות מעיקרן בתקיעות תקנו אותן כדמייתי עלה . . אמרו לפני . . ובמה בשופר".

(9) וכמפורש בספר הפרדס (לרש"י) שם. ע"ש.

להדגיש (גם) התלות של הברכות בתקיעות, דזהו תורף דברי הברייתא, ד"במה" נשלמת אמירת פסוקי מלכיות וזכרונות להיות כראוי - "בשופר" (שלכך תוקעים בעת אמירת פסוקי מלכיות וזכרונות, כפירוש הא' בריטב"א). וזהו הטעם ש"תקיעות וברכות" . מעכבות" - היינו שמעכבות זו את זו, כיון ששלימות אמירת הברכות "ובמה" היא - "בשופר", ע"י התקיעות.

משא"כ להתוס' (ושאר ראשונים) דס"ל שרק הברכות עצמן מעכבות זא"ז, וכן התקיעות עצמן (אבל אין הברכות מעכבות את התקיעות וכן התקיעות אינן מעכבות את הברכות), ס"ל¹⁰ שגם סיום הברייתא "ובמה בשופר" הוא טעם על אמירת פסוקי שופרות¹¹, ונמצא שכוונת הברייתא היא רק לבאר טעם אמירת פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות (והקשר בין ג' סוגי ברכות אלה) - וה"ז הטעם שג' הברכות מעכבות זא"ז¹².

(10) וכמפורש בריטב"א ר"ה שם (לד, ב) "אברכות קיימין . . אמאי מעכבות, ומהדרין כדבא כו' כלומר שיש להם סדר לעכב כו' כדקאמר במה בשופר בשופר ממש וברכות שופר כדאמר מעיקרא אמרו לפני כו'".

(11) כפשטות המשך לשון הברייתא, שמשמעה שבא לבאר טעם אמירת פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות.

(12) ולפי' טעמו של רבה הוא רק על ברכות מעכבות זא"ז ולא על תקיעות. ובר"י מלוניל (בגנוי ראשונים - ירושלים, תשכ"ג) לר"ה שם: וכיון שהברכות מעכבות כו' תקיעות נמי כו'. וראה ערוך לגר ר"ה שם.

התקיעות²; אבל התוס' (שם לג, בד"ה שיעור) (וכן ברא"ש ר"ה פ"ד סי"ד) ור"ן (לרי"ף ר"ה שם (וכן בחי' הר"ן שם) - וכ"ה בר"ח ר"ה שם. רי"ף שם לפנ"ז - לד, א. רשב"א וריטב"א שם)) פי' "תקיעות וברכות מעכבות זו את זו, היינו שהתקיעות מעכבות זו את זו והברכות מעכבות זו את זו, כשמברך מלכיות זכרונות ושופרות מברך שלשתן או לא יברך כלל, וכן תקיעות שברים תרועות אי בקי בשלשתן יתקע ואם לאו לא יתקע" - אבל אין הברכות מעכבות התקיעות, וכן התקיעות אינן מעכבות את הברכות.

ועד"ז פליגי הרמב"ם והראב"ד, שהרמב"ם (הל' שופר ספ"ג) כ' להדיא ש"התקיעות אינן מעכבות את הברכות והברכות אינן מעכבות את התקיעות", והראב"ד השיג ד"של ר"ה מעכבות זו את זו", וכוונתו כדעת רש"י (לח"מ שם. ועוד), שהברכות מעכבות לתקיעות והתקיעות לברכות⁴.

ולכאורה יש לבאר שפלוגתתם היא בפירוש המשך דברי הגמ' "מ"ט כו' אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות

כו' זכרונות כו' ובמה בשופר".

דהנה בפירוש סיום המאמר "ובמה בשופר" כ' הריטב"א (לר"ה טז, א') ד"אבול"הו קאי נהיינו, הן על מלכיות והן על זכרונות, במה ראוי להמליכו ולהזכיר זכרונכם לפני, בשופר. . והיינו דעבדינן נמי תרועה במלכיות כו". והקשה, שא"כ נמצא ש"עדיין לא נתן טעם לפסוקי שופרות" (דבשלמא אי אמרינן דהוא ענין בפ"ע, "בשופר", יתפרשו דברי הש"ס דניתנו כאן טעמים לג' הדברים, הן פסוקי מלכיות הן פסוקי זכרונות והן פסוקי שופרות. אבל לדבריו, ד"ובמה בשופר" קאי אלפניו, ובא רק לומר דבעינן תקיעה ביחד עם זכרונות ומלכיות - עדיין לא ידענו אפסוקי שופרות עצמם).

ומתוך בשני אופנים:

(א) "דלא צריך (ליחן טעם על פסוקי שופרות) דהא פשיטא, דכיון דאיכא שופר איכא נמי פסוקי שופר". (ב) ד"ובמה בשופר" פירושו פסוקי שופרות⁶, ולא התקיעות, ש"ברכת השופרות היא ע"ש השופר, שאף כשאין לו שופר יהא מזכירו וקובע לו ברכה". וכך לשון התוספתא (ר"ה פ"א (הנ"ל הערה 1). הובא גם ברשב"א

(5) וראה גם חי' הרשב"א (החדשות - נ. י., תשכ"א. ירושלים, תשמ"א) שם. ספר הפרדס לרש"י הל' ר"ה (הוצאות עהרנרייך - ע' ריו-ח. וראה הערות המו"ל לחי' הרשב"א הנ"ל).

(6) בריטב"א שם "ובמה בשופר ממש ובפסוקי שופרות" (ועד"ז כ' לקמן לד, ב - נעתק לקמן הערה 10), ומשמע שמפרש ש"ובמה בשופר" כולל ב' ענינים, טעם לתקיעה במלכיות כו', וטעם על אמירת פסוקי שופרות. ואכ"מ.

לקב"ה היא מצד עצם מציאותם, שהיא מציאות אחת עמו ית' ("ישראל וקוב"ה כולא חד") - אשר לכן, באם אין הקב"ה מלך עליהם, ח"ו, מרגישים הם כאילו חסר במציאותם הם.

◇ ◇ ◇

כולהו איתנהו ביה - בשופר

על-פי כל המבואר לעיל, נמצא שבראש-השנה ישנם כל אופני ההתקשרות המבוארים לעיל, זה למעלה מזה: (א) במצוות היום - ההתקשרות דמצוות; (ב) בעבודת התשובה שבו - ההתקשרות (דתשובה; ג) בעבודת הכרתת המלך - ההתקשרות ד"ישראל וקוב"ה כולא חד".

ויש להוסיף, דכשם שהוא בכללות היום, כן הוא בפרטות גם ב"מצות היום" (המצוה העיקרית דראש-השנה) - תקיעת שופר, שגם בה ישנם כל עניינים אלו:

(א) עניין המצוות - מצות התקיעה; (ב) עניין התשובה - כמבואר ברמב"ם²³: "אף על פי שתקיעת שופר בראש-השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו. כלומר עורו ישנים משנתכם. . וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה כו"; (ג) העניין ד"תמליכוני עליכם" - שנפעל על ידי השופר ("שתמליכוני עליכם. . ובמה בשופר"), כמבואר לעיל.

ובזה יש להמתיק ולבאר דברי הרמב"ם בשייכות לתקיעת שופר:

דהנה, את הרמז דעניין התשובה

שבשופר (המובא לעיל) כתב הרמב"ם בהלכות תשובה, ולא (במקומו, לכאורה) בהלכות שופר;

נאף שתוכן הרמז הוא אכן עניין התשובה - מצינו בדוכתא אחריתי הדומה לזה, ב'רמז' שבעניין הטבילה ("רמז יש בדבר. . לטהר נפשו מטומאת הנפשות כו' ודעות הרעות כו"), דאף שגם תוכנו הוא בעניין התשובה, העמידו הרמב"ם בהלכות מקוואות²⁴.

ועל-פי הנ"ל, הרי זה מבואר: בהלכות שופר עוסק הרמב"ם בעניין המצוה שבשופר, ושם הוא מקומם של פרטי ודיני מצות התקיעה. לכן, בעת שמדובר ב'רמז' השייך לעניין התשובה שבשופר, שהוא נעלה מן עניין המצוה שבו - אין מקומו בהלכות שופר, אלא בהלכות תשובה²⁵.

וזהו גם דיוק לשון הרמב"ם, שעניין התשובה הוא "רמז" בשופר: כי רמז מורה שהדבר הנרמז הוא נעלה מן הדבר בו הוא נרמז, דלכן אינו יכול להתבאר בו בפירוש, אלא רק לשכון בו כרמז. והיינו כדלעיל - מפני שעניין התשובה נעלה מן המצוה דשופר, ולכן רק נרמז בה.

וכן יש להטעים מה שאת העניין ד"תמליכוני עליכם" שבשופר, לא הביא הרמב"ם כלל - אף לא כ'רמז' - בתוכן השופר:

(24) בסופן.

(25) ומה שהרמז' בעניין הטבילה העמיד הרמב"ם בהלכות מקוואות - היינו משום שהוא עניין ותיקון פרטי בתשובה ("לטהר נפשו מדיעות הרעות"); משא"כ הרמז דשופר קאי על כללות עניין התשובה.

(23) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

כי מאחר והמדובר הוא אודות הקשר ד"ישראל וקוב"ה כולא חד", שהוא מצד פנימיות ונקודת המהות דנשמת האדם – אי אפשר לומר ולהגדיר, אף לא באופן דרמז, שזהו תוכן עניין השופר. מאחר ונקודה זו דהנשמה היא נעלית מכל ביטוי, התגלות והגדרה.

◇ ◇ ◇

ויהי רצון, שמעבודת "תמליכוני עליכם" בראש השנה, נזכה במהרה לחזות

(26) זכריה יד, ט.

(27) עובדיה א, כא. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

בפלוגתא דתקיעות וברכות מעכבות

יבאר הא דנחלקו אי ברכות ותקיעות מעכבות זא"ז או שרק תקיעה אחת מעכבת חברתה וכן בברכות, דתלוי בב' הדרכים שבריטב"א לענין "ובמה בשופר" / יתלה הפלוגתא בגדר אמירת הפסוקים אי הוי קיום הברכה או רק תוספת / יבאר דלב' הפירושים "ובמה בשופר" קאי בתקיעות עצמן, אבל לרש"י יתבאר בזה אף טעם לאמירת פסוקי שופרות

יבאר הא דנחלקו אי ברכות ותקיעות מעכבות זא"ז או שרק תקיעה אחת מעכבת חברתה וכן בברכות, דתלוי בב' הדרכים שבריטב"א לענין "ובמה בשופר"

איתא במס' ר"ה (לד, ב): "תנו רבנן תקיעות וברכות של ר"ה . . מעכבות, מאי טעמא אמר רבה אמר הקב"ה אמרו! לפני

(1) ברייתא, הובאה גם לעיל במס' ר"ה טז, סע"א (וראה גם תוספתא ר"ה פ"א, יא. ספרי בעלותך י, י). – ובהגהות חשק שלמה לר"ה שם (טז, א) תמה דשם היא ברייתא וכאן היא מימרא דרבה (ומסיים: ודוחק לומר שרבה לא שמיע לי ברייתא זו^א). ולכאורה יש לומר,

א) אבל להעיר, שבתוספתא לפנינו לא הובא הסיום "ובמה בשופר" (וראה ריא"ז בשלטי

בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה, ובמה בשופר".

ופליגי רש"י ותוס' בפירוש דברי הברייתא "תקיעות וברכות . . מעכבות":

מפרש"י (שם ד"ה תקיעות) שכתב "אם בירך ולא תקע", משמע, שהתקיעות מעכבות הברכות וכן הברכות מעכבות

שהחידוש בדברי רבה הוא רק במה שענין זה הוא טעם להדין דמעכבות זא"ז, אבל לא שחידש בעצמו גוף הענין (ואולי יש לדחות, דלפירוש זה הול"ל "אמר רבה, כדתניא כו" וכו"ב. וברי"ף (ורא"ש. וכן בריטב"א שהובא להלן הערה 10) הגירסא "כדרבא, דאמר רבא א"ל הקב"ה כו").

גיבורים לר"ה (סז, א) ונהביריתא דספרי בהעלותך שם היא בסגנון שונה, שבה מבאר הסדר דמלכיות זכרונות ושופרות. ע"ש – וראה לקמן בפנים שלדעת רש"י עיקר כוונת רבה (לענין ברכות ותקיעות מעכבות זא"ז) היא לסיים זה "ובמה בשופר".